

Inspirasjonsforedrag Rådsledersamling januar 2018

Mer himmel på jorden

Av fung. biskop Anne Lise Ådnøy

Intro

Inspirasjon, det handler vel om innpust? Sitt godt, pust djupt. Vi er ulike og på ulike steder, så hør det du trenger, og ta til deg det du kan!

Pusten og Ånden henger sammen. Hvordan har dere det med det som kalles «karismatisk»? Vi bruker av og til merkelapper som blir feil eller for snevre. Det er ikke mulig å være kirke uten at Ånden puster liv i oss. Vi er alle karismatikere.

Kjære Rådleder: Takk for at du er her, for at nettopp du sa ja til å stille på valg til MR, kanskje FR og? og deretter sa ja til å være leder eller nestleder, takk! Og senk skuldrene. Vi samler dere ikke til rådsledersamling for at dere skal bli like, men for at vi skal se at vi hører sammen, og løfte blikket litt.

Når jeg deler ut nattverd i samme menighet over en periode blir jeg litt kjent med folk. En av de jeg husker godt, pleier å si: «Jeg elsker Jesus» hver gang han tar imot brødet. Dette foredraget forutsetter at vi som er her, er glad i kirka og glad i Jesus, som er kirkas Herre, selv om vi ikke uttaler oss like tydelig som den nattverd gjesten.

Kirkeforståelsen

Når vi snakker om kirka er det viktig å vite at det aldri kan bli helt logisk og at det aldri helt blir orden på alt. Da mor ble dement brukte hun en frase som passet i nesten alle anledninger: *Der er så mangt!* Ja, også kirka rommer «så mangt». I lutherske kirker er vi realister. Det finnes i Luthers lære om kirka et lite latinsk ord, *simul*, som betyr samtidig. Vi lærer at kirka består av mennesker som er syndere og rettferdige samtidig. Derfor hender det, en sjelden gang, at noen stjeler fra kollekten, eller at en betrodd speiderleder forgriper seg, eller at en prest er utro mot ektefellen, eller... «Mer himmel på jorden» eller andre visjonsformuleringer kan ikke fjerne denne dobbeltheten. Det finnes ikke «rene» menigheter. I dagens situasjon etter det såkalte Vedtaket på kirkemøtet er det viktig å holde dette fram, siden vi uansett ikke har menigheter som bare representerer ett syn i denne eller andre viktige saker.

Den forrige biskopen, Erling Pettersen, hentet mye inspirasjon til sitt pedagogiske arbeid i USA. Han fortalte om den amerikanske forfatteren og prestelæreren Kathleen Norris som meldte seg inn i lokalmenigheten i Sør Dakota. Hun møtte en bitteliten forsamling. Menighetsrådslederen skulle be for henne, det sto ei gruppe på fire-fem personer rundt henne, og han sa: “Welcome

to the body of Christ!” Uansett hvor smått det kan se ut er kirka Kristi kropp, og del av den universelle kristne kirke.

Kirka er et fellesskap som ligner mer på familie enn på en medlemsorganisasjon. Familie velger du ikke. Men det er bra å ha, og familien utfører utallige oppgaver i samfunnet, synlig og usynlig. Fellesskap er nødvendig for å organisere diakoni og undervisning. Alle menigheter trenger frivillige medarbeidere og det kristne fellesskapet er viktig for å styrke og utruste til tjeneste. Men fellesskapet bør kanskje ikke bli et mål i seg selv eller seg selv nok. Vi som liker å treffes i kirka og å jobbe som frivillige må hele tida se at vi er tjenere for et større fellesskap. Bildene Paulus bruker er at kirka blant annet er Jesu kropp i verden. Alle lemmer på kroppen er verdifulle, og vi trenger å være forskjellige for å møte ulike behov.

Da 1.Petersbrev ble skrevet var nok første generasjon disipler gått ut av tida. De ble husket og æret, bl.a. ved at deres navn ga navn til skrifter og brev: *Det ble åpenbart for dem at det ikke var seg selv, men dere de tjente med sitt budskap. 1.Pet.1,12*

Noen som lar seg verve til frivillige oppgaver i MR blir forvirret og frustrert over at det er så lite strømlinjeformet organisering av arbeidet. Det kan bl.a. skyldes at vi prøver å holde sammen to ulike perspektiv på hva kirka er og skal være, og at dette gjenspeiles i måten kirka vår er organisert på. Det frikirkelig menighetsidealet vektlegger fellesskapet og medlemmers uttalte tilslutning til fellesskapet, eller til troen. Det kirkeidealet som ligger bak eller under det tradisjonelle lutherske kirkesynet er at det er forkynnelsen og sakramentene som definerer kirken. Satt på spissen kan vi si at det ene synet framhever den mottatte nåden, mens det andre synet framhever den tilbudte nåden. I forlengelsen av fellesskapsidealet ligger tanken om at det er lekfolk som utgjør ledelsen i kirka, gjennom rådsorgan på alle nivå (en synodal modell). I tråd med det sakramentalt forankrede synet på kirka, utgjør de som er vigslet til tjeneste lederskapet i kirka. Spenningen finner vi igjen i flere utredninger på 1900t om embete og råd, og vi ser det i praksis når daglig leder og sokneprest skal lede sammen, eller når Bispemøtet og Kirkerådet skal fordele oppgaver mellom seg.

Det har de seinere år blitt brukt en terminologi som skiller mellom trosfellesskap og folkekirke. Det er jeg skeptisk til, fordi det da kan høres ut som om folkekirken mangler tro.

Uansett menighets-ideal er det viktig å gi undervisning og opplæring til ansvar. Da må vi tenke høyt omkring hva som er god teologi og hva som er godt for folk. Markeringen av Luther-året 2017 skjedde under overskriften Et nådens år. Det er nåde og ikke krav som skal prege våre menigheter.

Den norske kirke i dag

I 2017 ble kirka vår fristilt fra staten, i hvert fall ble vi eget rettssubjekt. (Hvilket poetisk ord!: Guds rettssubjekt er tidens største under?) Grunnlovens §16 innførte Folkekirke som offisiell betegnelse på Den norske kirke.

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forbliver Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten.

Folkekirka kan sies å ha et bibelsk utgangspunkt: Gud vil ha folk! I bibelen brukes ulike ord om «folk», og det ble avgjørende for urkirka å ikke definere folk som «ethnos», eller bare hedninger.

I arbeidet med å løsrive Den norske kirke fra staten har særlig de samiske språkgruppene påpekt hvor viktig det er å skille mellom «norskhet» og kirketilhørighet. Folkekirka er for alle slags folk, slik vi også leser i dåpsbefalingen: *Gjør alle folkeslag til mine disipler*. Alle slags folk. Uansett hvordan vi definerer folkelighet må vi som kirke være obs på den «etnisk blinde flekken» og bekjempe en nasjonalistisk forståelse av folkekirke.

I Grunnlovens paragraf 16 står ordet landsdekkende, og det er noe med det geografiske eller territoriale ved folkekirken som jeg tror også har teologisk relevans. Lokalkirka skal være der for alle, også for folk med en nonverbal tro som ikke så lett definerer seg innenfor. Som lokalkirke har vi en dobbel lojalitet: til bekjennelsen og til folk som bor i soknet. Alle mennesker i soknet er del av kirkens interessefelt uavhengig av religiøs tilhørighet.

Vårt kirkesamfunn skal forblive en folkekirke med landsdekkende tjenester. To utfordringer for dette landsdekkende:

- a) Kan vi være gjenkjennelige og forutsigbare uten å bli kjedelige?
Gudstjenestereformen har ført til større sprik i kirkas uttrykk, og det er tatt initiativ til en innstramning. Når vi skal i konfirmasjon eller dåp et annet sted enn der vi bor – kjenner vi oss igjen da? Hvordan blir vi møtt når vi kommer til ei kirke? Får vi høre om Guds kjærlighet og nåde på en måte vi kan ta til oss, uavhengig av hvor kirkevante vi er? Det er særlig viktig å anerkjenne og møte menneskers tilhørighet til lokalkirka, til kirkerom, gravplass og de kirkelige ritualene. Kirka skal være på hvert et sted, den skal være demokratisk og den skal være en samfunnsbygger.
- b) Som ung var jeg prest i en øykommune på Nordmøre. For hvert nytt budsjettår ble vi nordmøringer fortvilet over at sunnmøringene var flest og

derfor fikk gjennomslag for sine prosjekt og dermed fikk hoveddelen av midlene. Det vil kreve mye solidaritet av de folkerike områdene i kirka å opprettholde gudstjenester i utkant-Norge. Vi vil stå i spenninga mellom det vi ønsker å få gjort hos oss selv, og det å dele med de som virkelig trenger ressurser for å fylle sitt oppdrag.

Fire faner følger kirkens visjonsformulering:

I Bekjennende

Bibelen er vår norm og vår faste grunn. Guds ord er meislet ut gjennom en 1000 år lang historie, faktisk enda lenger. Så seint som på 1500t kunne en avhopper fra augustinerordenen skrive at han ikke synes Jakobs brev burde være med i Det nye testamentet. Men han het jo Martin Luther, da-

Å være kirke i 2018 er å være del av et mangfoldig og internasjonalt og tverrkulturelt fellesskap. «Økumenikken», det som viser at vi ser oss selv som medlemmer i samme husholdning, må prege det vi sier og gjør i langt sterkere grad enn tidligere. Jeg synes det er på grensen til flaut at vår nettadresse er Kirken.no – som om det bare finnes en kirke i Norge. Vi hører til et verdensvidt fellesskap av kirker gjennom Kirkenes Verdensråd, og er del av et nettverk av lutherske kirker i Det Lutherske Verdensforbund. Dette gjelder også lokalt, at vi anerkjenner hverandre som kristne søsken.

Jeg tror på en hellig, katolsk kirke. Det er en del av kirkas bekjennelse at den er katolsk – det ordet betyr alminnelig. Utgangspunktet er gitt i den nikenske og i den apostoliske trosbekjennelsen. Vi trenger en oppfriskning av forpliktelsen på dette normative grunnlaget. For å holde balansen trenger kirka en ordnet tjeneste med ord og sakrament. Det er gjennom ordinasjon og vigsling til tjeneste at vår folkekirke opprettholder fellesskap med andre store kirkesamfunn og med røttene for den kristne tro. Og det er de sakte og lange linjene som har holdt oss fast i en felles liturgisk virkelighet. De fire hoved-byggesteinene i gudstjenesten samler kirker verden over på tvers av alt som skiller: Samling, Ordet, Bordet og Sendelsen. Det å delta i kirkens hellige handlinger er en *Trospraksis* som vi ikke skal tenke smått om, men heller bygge videre på, i tillit til at Guds ånd arbeider med akkurat dette verktøyet for å forme og gi liv til kirka.

Noen ord om vår kirkes to sakrament, dåp og nattverd:

Dåp

Uavhengig av alder og funksjonsnivå lyder ordene: Den allmektige Gud har nå gitt deg sin Hellige ånd, født deg på ny og tatt deg inn i sin troende menighet.

Det er grensesprengende og på mange måter svært umoderne. Vi døper små mennesker som ikke kan svare for seg. Dåpskandidaten blir merket med korsets tegn til et vitnesbyrd om at hun skal tilhøre Jesus og tro på ham. Tilhørighet og tro er nøye forbundet. Den moderne forståelsen av tro heller i retning av «meninger». Vi er en kirke med røtter i en mer kollektiv kultur. I NT blir navngitte personer døpt med hele sitt hus. Vekten ligger på det å høre til. Det kan vi når vi er små og om vi blir demente, for *ja, det finnes så mangt!*

Nattverd

Den kristne troen på at Jesus er Guds Sønn som ble ofret for våre synder kom til Japan på 1600t. Japan stengte grensene sine og først etter mer enn 200 år kunne utenlandske misjonærer komme inn i landet igjen. Da møtte de grupper som samlet seg omkring bordet og brøt brødet og delte vin. De hadde ikke bøker, ikke kirkebygg, men de kunne fortellingen om Guds Sønn som ga seg selv for å frelse verden. Jesus må ha vært en genial pedagog som knyttet sitt minne til et måltid. Hver gang, så ofte som... Nattverdfellesskapet vokser. Flere av medlemmene i kirka deltar.

Det er interessant og utfordrende når Vårt Land skriver at forkynnelsen sliter med å formidle dette ur-språket som har med offer, blod, liv og død og soning å gjøre. Kanskje skulle vi «leke» mer med bildene?

Nå er det nok noen som mener at kirkekaffe har blitt kirkas tredje sakrament – men foreløpig har ikke kaffen fått denne status.

Ordet

Kan vi tøyse begrepet sakrament litt og si at også Ordet er et sakrament? Jesus kommer til oss gjennom ørene. Vi tror at Ordet er levende. Derfor er det nødvendig at Ordet blir aktualisert og formidlet på ny. Vi er ikke «biblisister» i den forstand at det er nok å lese opp fra bibelen. Vi koster på oss landets lengste utdanning for å ha noen som kan gi menigheten en aktuell tolkning av bibelordet. Og vi tror at Jesus ved sin Hellige Ånd kan forme oss når vi lytter, og at Gud kan kalle oss til tjeneste i hverdagen gjennom sitt levende ord.

II Åpen

Et viktig bidrag til Folkekirken er knyttet til det vi kaller menighetsutvikling. På bispedømmekontoret er arbeidet delt i avdelinger, og en av avdelingene heter menighetsutvikling, MUV. Her arbeider de med trosopplæring, konfirmasjon, diakoni, inkludering av mennesker med utviklingshemming, kultur, misjon, ungdom, gudstjeneste og menighetsutvikling generelt.

Det finnes mange ulike verktøy for Menighetsutvikling. Det aller viktigste arbeidet skjer i dag sannsynligvis gjennom trosopplæringen. Trosopplæringen ble vedtatt av Stortinget og er nå satt ut i livet i alle menigheter i Den norske kirke. Her er kravet til deltakelse sterkt framme, men ikke alltid lett å realisere. På «landet» kunne vi ha 80 % av de døpte med når vi delte ut 4årsbok, og alle visste hvor den siste familien var akkurat denne helga. I bymenigheter er vi krye hvis vi når 20 % oppslutning på noen tiltak.

Programmet for trosopplæring skal nå ut til bredden av alle døpte og er en erstatning for skolens kristendomsundervisning. Allerede i 1969 ble faget i skolen endret fra å være forkynnende til å være orienterende. Med alle varianter av KRLE i seinere år, har kirken hatt et skrikende behov for å nå fram til sine små og unge medlemmer med undervisning.

Undervisning og forkynnelse henger tett sammen. Hvordan skal kirkens grunnlag formidles videre til neste generasjon? Konfirmanter har det «alltid» vært. Jeg ser fram til det løftet som skal i gang nå med konfirmantplaner. Vi trenger å lære å leve i den troen som vi får i dåpen. Kanskje det også er mulig å lære å tro? Selv om troen er et mysterium som vi ikke kan programmeres til. Som kirke skal vi vokse i troen, alltid. Overføring av verdier og fortellinger til nye generasjoner går ikke av seg selv. Det som nå skjer gjennom trosopplæring i menighetene kan være med på å fornye Den norske kirke.

Både MUV og trosopplæring er tilpasset arbeidskirke-modellen. I bygder og bydeler med klassiske kirkehus kan det ligge til rette for tettere samarbeid mellom bedehus og kirke, for å kunne gi gode lokaler for trosopplæringen. Trosopplæringen har åpnet for en endring i kulturen i menighetene: Gud gir, vi deler. Deling av gode ideer styrker arbeidet, deling av det vi ikke fikk til gjør det lettere å bære.

Gjennom trosopplæringen har kirka fått et nytt fokus på barnets plass. Barnet kan bli vår veiviser tilbake til et evangelium uten krav. *Og hindre dem ikke!* Vi ser at gudstjenester i trosopplæringssammenheng kan føre til et utvidet nattverdfellesskap. Noen har sagt at trosopplæringen «Operasjonaliserer» folkekirken. Det å sette barn i fokus for en teologi om kirka åpner et større rom for alle. Og det kan hjelpe oss til å fastholde dåpen som hovedkriterium for medlemskap i våre menigheter.

III Tjenende

Luther vektla lekfolks tjeneste på en måte som kirka i hans samtid kanskje hadde glemt. Lek kommer av det greske ordet for folk: Laos. Det er ei side ved kirka at alle kan bidra, *enhver som har krøpet gjennom dåpens bad er like mye Guds tjener som pave og presteskap* (Luther parafrasert). Hjemmet var arena for mye av den lutherske kallsetikken. Vi trenger å gjenreise verdien av de gode gjerningene som hører til et alminnelig liv. Kirka har en sosial kapital som samfunnet trenger. De døptes liv, troen til folkekirkas medlemmer, praktiseres først og fremst i husholdningene, i arbeidslivet og i fritida. Både gjennom troende menneskers dagligliv hjemme og på jobb, og gjennom institusjoner og organisert tjeneste i organisasjoner og menighet.

Gud arbeider gjennom folk, ikke bare i kirke og bedehus, men også i det verdslige, vanlige samfunnslivet. Kristne lever ikke i to atskilte verdener, en virkelighet i kirke/bedehus og en i alt det andre. Verden er en og Gud har elsket verden så høyt. Gustav Wingren er en svensk teolog som har reflekter mye over folkekirkas status og teologiske innhold. Han skrev allerede på 1960t: «Man orkar bare inte med att stå i för många kallelser på en gång». Det er også et godt kristelig anliggende å ikke slite ut frivillige. Kan vi fokusere mer på det viktigste og det vi trives med?

Kirka er i sitt vesen diakonal. I oldkirka vant de kristne respekt fordi de våget å stelle døende og lik, neppe noe som kirkevekst-filosofien ville kommet på. Opp gjennom historien har kirka alltid prøvd å leve opp til sin Mesters bud om nestekjærlighet, og fiendekjærlighet. Utviklingen av velferdssamfunnet skapte en ny situasjon. Selv om velferdsordningene fungerer, og det er det ikke sikkert de gjør, er det alltid bruk for såkalte NonGovernmentalOrganizations/NGO-er. (Røde Kors, Bymisjonen, Blå Kors, Saniteten osv)

Begrepet frivillighet rommer et hav av ulike oppgaver til beste for medmennesker, og til glede for de som velger å bidra. Diakoniplanen for Den norske kirke hviler på fire søyler: *utøve nestekjærlighet, fremme inkluderende fellesskap, verne om skaperverket og fremme rettferdighet*. De gode gjerningenes evangelium i hverdagslivet må forkynnes og praktiseres på en måte som gjør det mulig å overleve, og som åpner for at alle har noe de kan bidra med.

Verdens nød er et stadig kall. Kolonitida og slaveriet gir frysninger. Vil ettertida dømme oss like strengt fordi vi ikke fikk til en bedre omfordeling av godene? Elsk din neste som deg selv. Og kanskje, som en japansk misjonær sier: Elsk din biosfære som deg selv. Det er umulig å trekke en klar grense mellom politikk og

diakoni. En ting er sikkert, vi kommer ikke til å få applaus for alt vi gjør. Det finnes motkrefter. Kirka må være en ubekvem røst som setter ord på alt som ikke er som det skal, og vi må argumentere for at dette er en viktig side av vårt profetiske oppdrag.)

IV Misjonerende

I dag sier vi oftere Misjonal, et ord som er nytt i norsk språk, så nytt at retteprogrammet lager rød strek. Det er hentet inn fra ulike økumeniske konferanser og vedtak de siste femti år. Kirka er sendt til verden - og til Norge. Kirkehistorien i Sverige og Norge ble forskjellig, mye fordi vekkelsene i Sverige førte til opprettelse av frikirker, mens vekkelsene her hjemme førte til opprettelse av organisasjoner innenfor kirken. NMS allerede i 1842. Kjetil Aano beskriver utviklingen av lekmannskristendom og bedehus som en frigjøringsbevegelse i ei kirke som var preste- og embetsstyrt. Aano skriver: «Men ganske raskt utviklet denne greinen i folkekirken nye autoritetsmønster».

Organisasjonsarbeidet kan også ses som en arbeidsdeling eller spesialisering på samme Kristi kropp.

Vi har hørt Tor Magne Nesvik som leder utviklingsarbeidet i de to Stavanger-prostiene. Takk for det! Noe godt er på gang, og det handler om misjon!

Vi er del av et globalt fellesskap, og har mye å lære. Norske misjonærer har i praksis alltid visst at vitnesbyrd og kamp for menneskeverd og rettferd henger sammen. Misjonsstasjonene fikk sykehus og skoler fra starten. Forkynn evangeliet, om nødvendig med ord, skal visstnok den hellige Frans av Assisi ha sagt. Vi er et fargerikt fellesskap på så mange måter. Kanskje kan dette sette de sakene vi utfordres av i perspektiv?

Det konstante i kirkas liv er å holde tak i oppdraget som er gitt i misjonsbefalingen. Dette oppdraget skal utføres med en fleksibilitet som setter oss i stand til å møte nye situasjoner. Luther preget uttrykket «ecclesia semper reformanda», ei kirke i stadig reformasjon, og vi kan kanskje si at det å forandre seg er et hovedkjenntegn på kirka? Det kommer neppe inn i visjonsdokumentene, men jeg tror at vi bare kan utføre oppdraget vårt når vi er i bevegelse.

I dag kan vi som kirke, fristilt fra staten, ta på alvor at vi bor i «telt». En del av «teltene» våre er gamle kirkebygg. Vi vet at det hellige rommet betyr mye for de som kanskje kommer sjelden. Vi må øve oss på å tenke menighetsutvikling uten

å se rommet som en hindring, men tvert imot spille på lag med det hellige rommet og se at det er en stor ressurs. For å nå ut må vi være fleksible og kreative, og erkjenne at vi alle og alltid er underveis.

Satsing på kommunikasjon og internett både i bispedømmet og nasjonalt er eksempler på nødvendig omstilling. Den første nye stillingen som ble opprettet i 2020-prosjektet er kommunikasjonsmedarbeider.

Utenforskap

Ett «memento» til avslutning: Det er et av kirkas kjennetegn at den utestengte har fortrinnsrett til Guds nåde. Jesus var alltid sammen med de utstøtte. Samfunnet rundt oss drives av en ukristelig «gjerningsrettferdighet», der mottoet er at du kan unne deg å kjøpe eller nyte ditt og datt «fordi du fortjener det!» Kirka skal være motkultur til dette. Vi trenger samværsformer som aksepterer folk sånn som vi er og tar imot oss og når vi ikke fortjener det.

Ennå er det mange som stenger seg selv ute av kristen-kategorien, fordi de ikke er eller lever sånn som bedehuset lærte dem da de var unge. Den norske kirke må fortsette å være ei kirke som strør ut syndenes forlatelse, og som fortsetter å invitere alle til å ta imot. Her, mellom den tilbudte nåden og den mottatte nåden skal kirkeskuta seile.

Takk for at dere har mønstra på som mannskap! Jeg leser det som en kjærlighetserklæring! Kirka trenger kritikk, reformer og bevisstgjøring, men aller mest trenger den: Kjærlighet.

Gud signe arbeidet!